

Vlaams
Parlement

ingediend op **1397** (2017-2018) – Nr. 1
4 december 2017 (2017-2018)

Voorstel van besluit van het Vlaams Parlement

van Jan Peumans

houdende instemming
met het samenwerkingsakkoord
tussen de Federale Staat, de Gewesten,
de Gemeenschappen,
de Franse Gemeenschapscommissie en
de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
betreffende de uitoefening van bevoegdheden
die door het Verdrag betreffende de Europese Unie,
het Verdrag betreffende
de Werking van de Europese Unie,
en de daaraan gehechte protocollen,
zijn toegekend aan de nationale parlementen,
ondertekend op 29 maart 2017 in Brussel

INHOUD

Toelichting	3
Voorstel van besluit van het Vlaams Parlement	13
Bijlage: Nederlandse tekst van het samenwerkingsakkoord	15

TOELICHTING

1. Situering

Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon¹ zijn de nationale parlementen van de EU-lidstaten rechtstreeks betrokken bij de totstandkoming van EU-regelgeving. De parlementen zijn bevoegd om de Europese wetsvoorstellen te toetsen aan het subsidiariteitsbeginsel en hun eventuele bezwaren rechtstreeks mee te delen aan de Europese instellingen, ze kunnen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie een beroep aanhangig (laten) maken wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel door een Europese wetgevingshandeling en zijn bevoegd om een veto uit te spreken tegen bepaalde voorstellen van vereenvoudigde verdragsherziening.

De toekenning van die bevoegdheden aan de 'nationale' parlementen is in de Belgische context problematisch. Een van de basisbeginselen van het Belgische federale systeem is de strikte bevoegdheidsverdeling, waarbij elke entiteit exclusief bevoegd is voor de aangelegenheden die door of krachtens de Grondwet aan die entiteit zijn toegekend. Als een Europees wetsvoorstel betrekking heeft op een gemeenschaps- of gewestbevoegdheid, zijn naar Belgisch recht alleen respectievelijk de gemeenschaps- of gewestassemblees bevoegd om over dat wetsvoorstel een subsidiariteitsadvies uit te brengen.

Om de tegenstrijdige uitgangspunten van de Europese en de Belgische institutionele ordeningen met elkaar te verzoenen, legde België bij de ondertekening van het Verdrag van Lissabon een unilaterale verklaring (nr. 51) af, waarin het verduidelijkt dat in de Belgische institutionele context zowel de federale wetgevende kamers als de regionale parlementen beschouwd moeten worden als kamers van het 'nationale' parlement, die samen het nationaal parlementair stelsel vormen². Dit parlementair samenwerkingsakkoord strekt ertoe de deelstaatsparlementen ten volle hun Europese rol te laten spelen.

2. Parlementen zijn bevoegd om samenwerkingsakkoorden te sluiten

Artikel 92bis, §1, van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen (BWHI) bepaalt dat de Staat, de gemeenschappen en de gewesten samenwerkingsakkoorden kunnen sluiten over de gezamenlijke uitoefening van eigen bevoegdheden. De 'bevoegde overheden' onderhandelen over de samenwerkingsakkoorden en sluiten die akkoorden. In 2008 oordeelde de Raad van State dat "de juridische geldigheid van een samenwerkingsakkoord dat rechtstreeks door de parlementaire vergaderingen is gesloten twijfelachtig is"³. De achterliggende redenering was dat met de

¹ Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (VEG), ondertekend op 13 december 2007. Het verdrag is in werking getreden op 1 december 2009. Aan dat verdrag zijn verschillende protocollen gehecht, waarvan twee de betrokkenheid van de nationale parlementen bij de EU-besluitvorming nader uitwerken, namelijk het protocol (nr. 1) betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie en het protocol (nr. 2) betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid.

² Verklaring nr. 51: "Het Koninkrijk België verduidelijkt dat, overeenkomstig zijn grondwettelijk recht, zowel de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat van het federaal Parlement als de parlementaire vergaderingen van de Gemeenschappen en Gewesten in functie van de bevoegdheden die de Unie uitoefent, optreden als componenten van het nationaal parlementair stelsel of als kamers van het nationaal parlement."

³ Advies RvS nr. 44.028/AV van 29 januari 2008 over het voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 19 juni 2008 houdende instemming met het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met de Slotakte, gedaan te Lissabon op 13 december 2007, punt 33, *Parl.St.* Senaat 2007-08, nr. 4-568/1, p. 364.

'bevoegde overheden', vermeld in artikel 92bis, §1, BWHI uitsluitend de uitvoerende macht bedoeld wordt.

In latere adviezen van 2010 en 2016 stelde de Raad van State zijn mening bij en oordeelde hij dat het begrip 'bevoegde overheid' voldoende algemeen is om er ook de betrokken parlementen onder te verstaan als het voorwerp van het samenwerkingsakkoord rechtstreeks verband houdt met de uitoefening van hun parlementaire prerogatieven⁴.

Om redenen van rechtszekerheid en om elke controverse te voorkomen merkte de Raad van State in beide adviezen op dat het wenselijk blijft om artikel 92bis BWHI aan te vullen met een specifieke bepaling over de bevoegdheid van parlementen om samenwerkingsakkoorden te sluiten. Tijdens de vorige twee federale zittingsperioden werd telkens een wetsvoorstel ingediend dat ertoe strekte artikel 92bis BWHI in die zin aan te vullen⁵. Geen van die wetsvoorstellen werd behandeld. In 2016 werd in de Senaat opnieuw een dergelijk wetsvoorstel ingediend⁶.

Aangezien artikel 92bis BWHI in zijn huidige vorm volstaat als rechtsbasis voor het sluiten van parlementaire samenwerkingsakkoorden, is er geen enkele reden om de behandeling en eventuele goedkeuring van dat wetsvoorstel af te wachten. Sinds 2012 bevat het Reglement van het Vlaams Parlement overigens een specifieke regeling voor het sluiten en goedkeuren van parlementaire samenwerkingsakkoorden (artikel 108, 3). Nadat de parlamentsvoorzitter een samenwerkingsakkoord gesloten heeft, wordt het verspreid onder de volksvertegenwoordigers en de leden van de Regering. Met het oog op de goedkeuring verwijst de voorzitter het samenwerkingsakkoord ofwel naar de bevoegde commissie, ofwel rechtstreeks naar de plenaire vergadering.

3. Bevoegdheden van de nationale parlementen in de Europese Unie

3.1. Subsidiariteitscontrole

De Europese Unie oefent haar bevoegdheden uit conform de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid (artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, VEU). Op de gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen, treedt de Unie krachtens het subsidiariteitsbeginsel alleen op als en voor zover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten op centraal, regionaal of lokaal niveau kunnen worden verwezenlijkt, maar vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Unie kunnen worden bereikt. De instellingen van de Unie passen het subsidiariteitsbeginsel

⁴ Advies RvS van 15 december 2010 over het projet de décret portant assentiment à l'accord de coopération conclu le 3 février 2011 entre la Communauté française et la Région wallonne portant création d'un service de médiation commun à la Communauté française et à la Région wallonne, *Parl.St. Parl.Fr.Gem.* 2010-11, nr. 163, 26-27; Adv. RvS nr. 59725/2/V van 29 augustus 2016 over het wetsvoorstel tot wijziging van de wetten van de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, *Parl.St. Kamer* 2015-16, nr. 1921/002, p. 12-14.

⁵ In 2008: voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, *Parl.St. Kamer* 2007-08, nr. 1263/001 en wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap ingediend, *Parl.St. Kamer* 2007-08, nr. 1262/001. In 2010: voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wat de Europese Unie betreft, *Parl.St. Senaat* 2010-11, nr. 5-382/1, en wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen van de Duitstalige Gemeenschap, gelet op de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon, *Parl.St. Senaat* 2010-11, nr. 5-355/1.

⁶ Voorstel van bijzondere wet tot aanvulling van artikel 92bis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen met betrekking tot het sluiten van samenwerkingsakkoorden tussen parlementaire vergaderingen, *Parl.St. Senaat* 2016-17, nr. 6-308/1.

toe overeenkomstig het protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid.

Artikel 12 VEU bepaalt dat de nationale parlementen bijdragen tot de goede werking van de Unie, onder meer door erop toe te zien dat het beginsel van subsidiariteit wordt geëerbiedigd. Concreet betekent dit dat de nationale parlementen een rol krijgen bij de politieke afweging van het niveau waarop de besluitvorming plaats moet vinden.

De wijze waarop de parlementen hun subsidiariteitstoets kunnen uitoefenen, wordt verder uitgewerkt in protocol nr. 2 betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid, hierna het Subsidiariteitsprotocol te noemen, dat deel uitmaakt van de Europese verdragen.

a) Informatiedoorstroming en subsidiariteitsmemorandum

Alle ontwerpen van wetgevingshandelingen van de Europese Commissie, wetgevingsresoluties van het Europees Parlement of standpunten van de Raad worden rechtstreeks aan de nationale parlementen gestuurd. Ontwerpen die uitgaan van een groep lidstaten, het Hof van Justitie, de Europese Centrale Bank of de Europese Investeringsbank, worden via de Raad aan de nationale parlementen gestuurd (artikel 4 Subsidiariteitsprotocol). De indieners moeten hun ontwerp motiveren in het licht van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid (artikel 5 Subsidiariteitsprotocol). Die motivering wordt weergegeven in een apart subsidiariteits- en evenredigheidsmemorandum, dat ook elementen bevat waarmee de financiële gevolgen van het ontwerp kunnen worden beoordeeld. Bij de voorstellen van richtlijn moet bovendien het effect ervan op de regelgeving van de lidstaten, inclusief de regionale regelgeving, toegelicht worden.

b) Preventieve subsidiariteitscontrole door de parlementen

Om het toezicht op de naleving van het subsidiariteitsbeginsel door de nationale parlementen te verbeteren is een politiek mechanisme van vroegtijdige waarschuwing ingevoerd (early warning system). Ieder nationaal parlement en iedere kamer van een van die parlementen kan aan de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie, een gemotiveerd advies sturen waarin wordt uiteengezet waarom het ontwerp in kwestie niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel (artikel 6 Subsidiariteitsprotocol). Het advies moet ingediend zijn binnen een termijn van acht weken vanaf de datum waarop een ontwerp van wetgevingshandeling in de officiële talen van de Unie zijn verstuurd.

Gele kaart

De subsidiariteitsadviezen van de parlementen zijn niet vrijblijvend. De gemotiveerde adviezen die stellen dat een ontwerp van wetgevingshandeling niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel, gaan gepaard met een negatieve subsidiariteitsstem. Elk nationaal parlement beschikt over twee stemmen. In lidstaten met een tweekamerstelsel heeft elke kamer recht op één stem. Als de tijdig ingediende, gemotiveerde adviezen ten minste een derde vertegenwoordigen van het stemmentotaal van 56 (28 lidstaten x 2 stemmen), moet het ontwerp opnieuw in overweging worden genomen (artikel 7, tweede lid, Subsidiariteitsprotocol). Dat is de zogenaamde gele kaart. Op grond van de heroverweging kan de indiener van het ontwerp besluiten om het voorstel in te trekken, te wijzigen of te handhaven. Dat besluit moet worden gemotiveerd.

Oranje kaart

Als een meerderheid van de parlementen op grond van het subsidiariteitsbeginsel bezwaren heeft tegen een ontwerp van wetgevingshandeling, geldt de zogenaamde oranjekaartprocedure (artikel 7, derde lid, Subsidiariteitsprotocol). Net als bij de gele kaart moet de indiener het ontwerp opnieuw in overweging nemen en kan hij daarna het ontwerp handhaven, wijzigen of intrekken. Als de indiener het ontwerp handhaaft, moet hij in een gemotiveerd advies verantwoorden waarom het ontwerp naar zijn mening strookt met het subsidiariteitsbeginsel. Dat gemotiveerde advies moet samen met de gemotiveerde adviezen van de nationale parlementen ter overweging worden voorgelegd aan de wetgever van de Unie.

Voor de wetgever (het Europees Parlement en de Raad) de eerste lezing afsluit, beoordeelt hij of het wetgevingsvoorstel met het subsidiariteitsbeginsel strookt. Daarbij houdt hij met name rekening met de redenen die de meerderheid van de nationale parlementen heeft geformuleerd en gedeeld, alsook met het gemotiveerde advies van de Commissie. Als de wetgever met een meerderheid van 55% van de leden van de Raad of een meerderheid van de uitgebrachte stemmen in het Europees Parlement van oordeel is dat het voorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel, wordt het wetgevingsvoorstel niet verder in beschouwing genomen.

c) Subsidiariteitsberoep bij het Hof van Justitie van de EU

De nationale parlementen zijn eveneens bevoegd om al goedgekeurde EU-wetgeving te toetsen aan het subsidiariteitsbeginsel via een juridische procedure voor het Hof van Justitie (rode kaart). Het Hof van Justitie van de Europese Unie is bevoegd om uitspraak te doen over ieder beroep tegen een wetgevingshandeling die het subsidiariteitsbeginsel schendt. Dergelijke subsidiariteitsberoepen kunnen ingediend worden op basis van de algemene regeling voor het instellen van beroepen bij het Hof van Justitie (artikel 263 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie, VWEU) of ze kunnen door de lidstaat 'overeenkomstig zijn rechtsorde' en 'namens zijn nationale parlement of een kamer van dat parlement' meegedeeld worden aan het Hof van Justitie (artikel 8 Subsidiariteitsprotocol).

3.2. Veto tegen vereenvoudigde verdragsherziening

De Europese Raad kan de wetgevingsprocedures die vastgelegd zijn in de EU-verdragen, onder bepaalde voorwaarden via een procedure van vereenvoudigde verdragsherziening versoepelen (artikel 48.7 VEU, de zogenaamde overbruggingsclausule)⁷. Ieder initiatief van de Europese Raad in die zin wordt aan de nationale parlementen gestuurd. Elk nationaal parlement kan binnen een termijn van zes maanden een bezwaar aantekenen tegen dergelijke vereenvoudigde verdragswijziging. Alleen als geen enkel parlement bezwaar aantekent, kan de Europese Raad het voorgenomen besluit vaststellen. Elk nationaal parlement heeft bijgevolg een vetorecht.

4. Totstandkoming van het samenwerkingsakkoord**4.1. Voorgeschiedenis**

De bepalingen in het Verdrag van Lissabon over de bevoegdheden van de nationale parlementen zijn gebaseerd op de Europese Grondwet, die op 29 oktober 2004 ondertekend werd maar nooit in werking is getreden. Ter uitvoering van de Europese

⁷ Voor beleidsdomeinen waarover krachtens het VEU met eenparigheid van stemmen beslist moet worden, kan de Europese Raad bijvoorbeeld beslissen om de vereiste unanimiteit te vervangen door een gekwalificeerde meerderheid.

Grondwet hebben de voorzitters van de federale kamers en de deelstaatparlementen al in 2005 een samenwerkingsakkoord gesloten⁸.

Op 7 juli 2008, ruim een jaar voor de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon, hebben de voorzitters van de federale kamers en de betrokken deelstaatparlementen⁹ een nieuwe versie van het samenwerkingsakkoord geparafeerd¹⁰. De parlementsvoorzitters kwamen daarmee tegemoet aan het advies van de Raad van State om met betrekking tot de subsidiariteitscontrole een juridisch bindend samenwerkingsakkoord te sluiten¹¹.

De onderhandelingen over de samenwerkingsovereenkomst vonden plaats tijdens de Conferentie van de Voorzitters van de Parlementaire Assemblees (CVPA), een informeel overlegorgaan waarin de parlementsvoorzitters op regelmatige basis informatie uitwisselen en overleg plegen over onderwerpen van gemeenschappelijk belang.

Op 20 oktober 2008 oordeelde een meerderheid van de leden van de CVPA¹² dat twee juridische obstakels een definitieve ondertekening van het samenwerkingsakkoord in de weg stonden: het ontbreken van een expliciet juridisch kader voor het sluiten van parlementaire samenwerkingsakkoorden en het feit dat de adviesbevoegdheid van de Raad van State waarin het samenwerkingsakkoord voorziet, nog niet wettelijk verankerd was in de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Die beslissing declasseerde de ondertekening van het samenwerkingsakkoord tot de parafering van een ontwerptekst en legde de bal in het kamp van de wetgever.

⁸ Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Wetgevende Kamers, de parlementen van de Gemeenschappen en de parlementen van de Gewesten ter uitvoering van het Protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid gehecht aan het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, geparafeerd te Brussel op 19 december 2005, *Parl.St.* VI.Parl. 2005-06, nr. 628/1. Op 22 december 2005 heeft het Vlaams Parlement het samenwerkingsakkoord goedgekeurd.

⁹ De voorzitters van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Senaat, het Vlaams Parlement, het Waals Parlement, het Parlement van de Franse Gemeenschap en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap hebben het ontwerp van samenwerkingsakkoord ondertekend. De voorzitters van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en van de Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie hebben zich onthouden, maar het Bureau van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement heeft op 3 oktober 2008 wel het ontwerp van samenwerkingsakkoord goedgekeurd. De Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie is geen 'wetgevende' assemblee, maakt daardoor geen deel uit van het Belgische nationale parlementaire stelsel, vermeld in verklaring nr. 51, en is bijgevolg geen partij bij het samenwerkingsakkoord.

¹⁰ Voor de tekst van het samenwerkingsakkoord, zie *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, nr. 1653/3, 61-72. Tijdens de bespreking van het ontwerp van decreet houdende instemming met het Verdrag van Lissabon hebben verschillende sprekers het belang van het samenwerkingsakkoord benadrukt. De plenaire vergadering stemde echter uitsluitend over het ontwerp van instemmingsdecreet en niet over het samenwerkingsakkoord (*Hand.* VI.Parl. 2007-08, 10 juli 2008, nr. 55, p. 23-41).

¹¹ Advies RvS over het wetsontwerp houdende instemming met het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met de Slotakte, gedaan te Lissabon op 13 december 2007, *Parl.St.* Senaat 2007-08, nr. 568/1, p. 366: "De betrokken parlementen dienen een juridisch geldige en werkzame regeling aan te nemen met betrekking tot de subsidiariteitscontrole, waardoor hen (en dan vooral de gemeenschaps- en gewestparlementen) de nodige waarborgen worden verschaft." Naar aanleiding van die suggestie werd in de toelichting bij het wetsontwerp houdende goedkeuring van het Verdrag van Lissabon een samenwerkingsakkoord in het vooruitzicht gesteld over alle bevoegdheden die het Verdrag van Lissabon aan de nationale parlementen toekent: "Rekening houdend met de grondwettelijke structuur van België zal een samenwerkingsakkoord op het interne vlak vastleggen hoe de door het Verdrag van Lissabon aan de nationale parlementen toegekende bevoegdheden, ten uitvoer zullen worden gebracht." (*Parl.St.* Senaat 2007-08, nr. 568/1, p. 19).

¹² Oorspronkelijk verdedigde het Vlaams Parlement als enige assemblee de stelling dat het bestaande wettelijke kader voor het sluiten van samenwerkingsakkoorden (artikel 92bis BWHI) volstaat om parlementaire samenwerkingsakkoorden te sluiten. De overige assemblees sloten zich aan bij de toenmalige zienswijze van de Raad van State dat alleen de uitvoerende macht bevoegd is om krachtens artikel 92bis BWHI samenwerkingsakkoorden te sluiten (zie voetnoot 3).

Met het oog op de vooropgestelde wetswijzigingen dienden de voorzitters van de Kamer en de Senaat de noodzakelijk geachte wetsvoorstellen in¹³. Door de ontbinding van de federale kamers op 7 mei 2010 vervielen alle ingediende voorstellen van wet en van bijzondere wet. In de volgende zittingsperiode (2010-2014) werden vergelijkbare voorstellen ingediend, maar die voorstellen werden evenmin behandeld¹⁴.

4.2. Samenwerkingsakkoord van 29 maart 2017

Op 12 mei 2015 werden op initiatief van het Vlaams Parlement en het Waals Parlement de onderhandelingen over het samenwerkingsakkoord opnieuw opgestart. Een specifieke wettelijke regeling voor het sluiten van parlementaire samenwerkingsakkoorden ontbrak nog steeds, maar op basis van de geëvolueerde adviespraktijk van de Raad van State (zie punt 4.1) werd nu wel algemeen aanvaard dat parlementen op grond van het huidige artikel 92bis BWHI een samenwerkingsakkoord kunnen sluiten.

Op 24 november 2015 keurde de CVPA de principes van het nieuwe samenwerkingsakkoord goed. Het voorliggende samenwerkingsakkoord is inhoudelijk grotendeels identiek aan de samenwerkingsakkoorden van 2005 en 2008. Vergeleken met het samenwerkingsakkoord van 2008 voorziet het huidige akkoord niet langer in de mogelijkheid om bij de Raad van State de bevoegdheid van parlementen die een subsidiariteitsadvies of -beroep willen indienen, te betwisten.

Het samenwerkingsakkoord werd op 29 maart 2017 ondertekend door de voorzitters van alle betrokken assemblees en vervangt het samenwerkingsakkoord van 7 juli 2008, dat nooit in werking is getreden.

Toelichting bij de artikelen

Artikel 1

Het samenwerkingsakkoord bevat onder meer een regeling die de parlementen toelaat een gemotiveerd subsidiariteitsadvies uit te brengen als vermeld in het Subsidiariteitsprotocol. Het samenwerkingsakkoord hanteert daarom dezelfde terminologie als het Subsidiariteitsprotocol. Om elk misverstand te vermijden, bepaalt artikel 1 uitdrukkelijk dat de begrippen 'ontwerp van wetgevingshandeling', 'gemotiveerd subsidiariteitsadvies' en 'stem' dezelfde betekenis hebben als in het Subsidiariteitsprotocol. Een logisch gevolg daarvan is dat voor de subsidiariteits-

¹³ Voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 1263/001) en wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 1262/001); wetsvoorstel tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973 (*Parl.St.* Senaat 2007-08, nr. 4-830/1).

¹⁴ Het gaat meer bepaald om het voorstel van verklaring tot herziening van titel IV van de Grondwet, met de bedoeling een artikel 168bis in te voegen betreffende het toezicht dat door de federale kamers en de parlementen van de gemeenschappen en de gewesten wordt uitgeoefend op de naleving van het subsidiariteitsprincipe door de Europese Unie (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-346/1); het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen van de Duitstalige Gemeenschap, gelet op de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-355/1) en het voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wat de Europese Unie betreft (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-382/1); het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen van de Duitstalige Gemeenschap, gelet op de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-355/1) en het voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wat de Europese Unie betreft (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-382/1); het wetsvoorstel tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, gelet op de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon (*Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-440/1).

controle het materiële toepassingsgebied van het samenwerkingsakkoord identiek is aan dat van het Subsidiariteitsprotocol. Beide regelingen hebben betrekking op alle 'ontwerpen van wetgevingshandeling', waarmee niet alleen de voorstellen van de Europese Commissie bedoeld worden, maar ook de initiatieven van een groep lidstaten, de initiatieven van het Europees Parlement, de verzoeken van het Hof van Justitie, de aanbevelingen van de Europese Centrale Bank en de verzoeken van de Europese Investeringsbank met het oog op de vaststelling van een wetgevingshandeling.

Artikel 2

Artikel 2 bepaalt dat de parlementen verklaring nr. 51, dat België bij de ondertekening van het Verdrag van Lissabon heeft ingediend, erkennen en naleven. Met die verklaring heeft België verduidelijkt dat, in overeenstemming met zijn grondwettelijk recht, zowel de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat van het Federaal Parlement, als de parlementaire vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten afhankelijk van de bevoegdheden die de Unie uitoefent, optreden als componenten van het nationale parlementaire stelsel of als kamers van het nationale parlement. Het voorliggende samenwerkingsakkoord is de logische uitwerking van verklaring nr. 51.

Artikel 3

Artikel 3 garandeert een ongefilterde en gelijktijdige informatiedoorstroming van alle ontwerpen van wetgevingshandeling naar het Federaal Parlement en de deelstaatsparlementen via het gemeenschappelijke e-mailadres eurodoc@belgoparl.be.

Artikel 4 en 5

Ieder parlement is bevoegd om over elk ontwerp van wetgevingshandeling dat tot zijn bevoegdheid behoort, een gemotiveerd subsidiariteitsadvies uit te brengen. Het samenwerkingsakkoord regelt uitsluitend het uitbrengen van subsidiariteitsadviezen als vermeld in het Subsidiariteitsprotocol bij de EU-verdragen, met andere woorden subsidiariteitsadviezen waarin de schending van het subsidiariteitsbeginsel wordt vastgesteld. Als de parlementaire controle van een Europees wetsvoorstel tot de conclusie leidt dat het subsidiariteitsbeginsel niet geschonden is of aanleiding geeft tot inhoudelijke opmerkingen die losstaan van de subsidiariteitsvraag, kan het Parlement daarover een resolutie goedkeuren. Dergelijke resoluties kunnen in het kader van de politieke dialoog rechtstreeks meegedeeld worden aan de Europese Commissie en zijn niet aan de dwingende termijnen van het Subsidiariteitsprotocol onderworpen.

De autonomie van elk parlement staat centraal: zodra een parlement van oordeel is dat een ontwerp van wetgevingshandeling dat tot zijn bevoegdheid behoort, in strijd is met het subsidiariteitsbeginsel, kan het zijn gemotiveerde subsidiariteitsadvies (laten) meedelen aan de voorzitter van het Europees Parlement, van de Raad en van de Europese Commissie¹⁵. In tegenstelling tot het samenwerkingsakkoord van 2008 voorziet het huidige akkoord niet in de mogelijkheid om aan de

¹⁵ Het wetgevingsinitiatief ligt in beginsel bij de Europese Commissie. Niettemin kunnen in bepaalde specifieke gevallen, die bij de EU-Verdragen zijn vastgelegd, wetgevingshandelingen ook op initiatief van een groep lidstaten of van het Europees Parlement, op aanbeveling van de Europese Centrale Bank of op verzoek van het Hof van Justitie of van de Europese Investeringsbank worden vastgesteld (artikel 289, 4, VWEU). Als het ontwerp van een wetgevingshandeling uitgaat van een groep lidstaten, stuurt de voorzitter van de Raad het met redenen omklede advies aan de regeringen van die lidstaten (artikel 6, tweede lid, Subsidiariteitsprotocol). Als het ontwerp van een wetgevingshandeling uitgaat van het Hof van Justitie, de Europese Centrale Bank of de Europese Investeringsbank, stuurt de voorzitter van de Raad het met redenen omklede advies aan de betrokken instelling of het betrokken orgaan (artikel 6, derde lid, Subsidiariteitsprotocol).

Raad van State een bevoegdheidsbetwisting voor te leggen. Een evaluatie van het akkoord van 2008 leidde tot het unanieme inzicht dat een procedure tot betwisting van elkaars bevoegdheid niet opportuun is wegens de zeer korte adviestermijnen, het niet-bindende karakter van de adviezen van de Raad van State en de beperkte gevolgen van een subsidiariteitsadvies door een hypothetisch onbevoegd parlement.

De goedkeuring van een gemotiveerd subsidiariteitsadvies gaat gepaard met het uitbrengen van een (negatieve) stem als vermeld in artikel 7 van het Subsidiariteitsprotocol. Krachtens het protocol beschikt elk nationaal parlement over twee stemmen, zodat in lidstaten met een tweekamerstelsel elke kamer autonoom een gemotiveerd advies, inclusief de bijbehorende subsidiariteitsstem, kan uitbrengen. In België zijn evenwel acht assemblees bevoegd om een subsidiariteitsadvies uit te brengen. Om beide principes met elkaar te verzoenen, bevat het samenwerkingsakkoord een bijzondere regeling voor de stemmenverdeling (zie bijlage bij het samenwerkingsakkoord):

- voor de gemengde ontwerpen van wetgevingshandeling die zowel tot de bevoegdheid van de federale overheid als van de deelstaten behoort, krijgt elk van beide niveaus een stem;
- geen van beide grote taalgemeenschappen kan het stemmentotaal monopoliseren. De gemeenschaps- en gewestparlementen worden daarom verdeeld in vier taalgroepen: de Nederlandse taalgroep, de Franse taalgroep, de Duitse taalgroep en de tweetalige groep Nederlands-Frans voor de Brusselse parlementen. De parlementen die tot een taalgroep behoren, kunnen in totaal maximaal één stem toekennen.

Artikel 6

Artikel 6 regelt de mededeling van de subsidiariteitsadviezen en -stemmen aan de Europese instellingen. De communicatie van de adviezen en stemmen verloopt via het secretariaat van de assemblee die de assemblees bij het begin van de zittingsperiode van de Kamer in onderling overleg hebben aangewezen. Aangezien de Europese instellingen alleen de federale kamers (h)erkennen als een nationaal parlement als vermeld in de EU-verdragen, komen in de praktijk alleen de Kamer en de Senaat in aanmerking om de subsidiariteitsadviezen van de deelstaatsparlementen door te sturen. De rol van de betrokken federale kamer blijft beperkt tot die van postbus. De gemotiveerde subsidiariteitsadviezen van de deelstaatsparlementen worden zonder commentaar meegedeeld aan de voorzitter van het Europees Parlement, van de Raad en van de Europese Commissie.

Artikel 7

In artikel 8 van het Subsidiariteitsprotocol staat: "Het Hof van Justitie van de Europese Unie is bevoegd uitspraak te doen inzake ieder beroep wegens schending door een wetgevingshandeling van het subsidiariteitsbeginsel, dat op de wijze als bepaald in artikel 263 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie wordt ingesteld door een lidstaat, of door een lidstaat overeenkomstig zijn rechtsorde wordt toegezonden namens zijn nationaal parlement of een kamer van dat parlement.". Een dergelijk beroep kan dus ingesteld worden op basis van artikel 263, tweede lid, VWEU (de basisbepaling op grond waarvan lidstaten bij het Hof van Justitie een beroep tegen wetgevingshandelingen van de EU kunnen indienen). De toevoeging "of door een lidstaat overeenkomstig zijn rechtsorde wordt toegezonden namens zijn nationaal parlement of een kamer van dat parlement" creëert geen nieuw rechtsmiddel, maar vestigt wel de aandacht op de bijzondere rol die de nationale parlementen hebben gekregen op het vlak van de subsidiariteitscontrole. Aan de lidstaten wordt daarbij de verplichting opgelegd om in hun interne rechtsorde een procedure vast te leggen die het de nationale parlementen mogelijk moet maken om een subsidiariteitsberoep in te (laten) leiden.

Artikel 7 van het samenwerkingsakkoord bepaalt dat zowel de federale wetgevende kamers als de deelstaatparlementen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie een beroep wegens de schending van het subsidiariteitsbeginsel kunnen instellen, conform de regeling die de bijzondere wetgever heeft vastgelegd. Artikel 7 stelt het principe vast dat elke assemblee bevoegd is om autonoom en zonder voorafgaand overleg met de andere assemblees een subsidiariteitsberoep bij het Hof van Justitie in te (laten) leiden. De procedure vanaf de beslissing van een parlement om een beroep in te stellen, tot en met de inleiding van het desbetreffende beroep door de lidstaat België, moet vastgelegd worden bij een bijzondere wet.

Die wettelijke regeling moet twee principes verzoenen: de autonome bevoegdheid van elke assemblee om een subsidiariteitsberoep in te laten leiden enerzijds, en het feit dat in het kader van die procedure de deelstaatparlementen geen rechtstreekse toegang hebben tot het Hof van Justitie, waardoor het subsidiariteitsberoep ingeleid moet worden door een orgaan van de federale overheid anderzijds¹⁶.

Artikel 8 tot en met 10

Het Verdrag van Lissabon kent aan de nationale parlementen de bevoegdheid toe om een veto uit te spreken tegen de toepassing van de vereenvoudigde herzieningsprocedure (overbruggingsclausule). Op grond van die clausule kan de Europese Raad met eenparigheid van stemmen en na goedkeuring door het Europees Parlement de bestaande goedkeuringsprocedures versoepelen zonder het verdrag formeel te wijzigen (artikel 48.7 VEU)¹⁷. Binnen een termijn van zes maanden kunnen de nationale parlementen een veto uitspreken tegen een besluit en zo beletten dat het in werking treedt. Zodra een parlement zich verzet, vindt de wijziging niet plaats.

In artikel 8 tot en met 10 van het samenwerkingsakkoord wordt de toepassing van dat parlementaire vetorecht geregeld. Na ontvangst van een initiatief tot de vereenvoudigde verdragsherziening kan elke assemblee die bevoegd is, bezwaar aantekenen tegen dat initiatief. De assemblee motiveert dat ontwerp van bezwaar en deelt het mee aan de andere parlementen en aan de Raad van State. De Raad van State oordeelt of het initiatiefnemende parlement bevoegd is¹⁸. Nadat de Raad van State zijn advies heeft uitgebracht, pleegt de Conferentie van de Voorzitters van de Parlementaire Assemblees binnen een termijn van dertig dagen overleg over het ontwerp van bezwaar. Na het overleg of na afloop van de overlegperiode kan het initiatiefnemende parlement zijn bezwaar bevestigen. Het bezwaar wordt vervolgens door het secretariaat van de Conferentie van de Voorzitters van de parlementaire assemblees meegedeeld aan de Europese Raad.

¹⁶ Op verzoek van de Conferentie van de Voorzitters van de parlementaire assemblees diende de voorzitter van de Kamer in 2016 een wetsvoorstel in dat ertoe strekt aan de federale kamers en de deelstaatparlementen de bevoegdheid toe te kennen om een subsidiariteitsberoep bij het Hof van Justitie in te (laten) leiden: zie voorstel van bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, wat het beroep bij het Hof van Justitie van de Europese Unie wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel betreft, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 1923/001.

¹⁷ De eenparigheid van stemmen in de Raad van de Europese Unie kan bijvoorbeeld op bepaalde beleidsterreinen vervangen worden door een gekwalificeerde meerderheid.

¹⁸ De Raad van State zal die nieuwe adviesbevoegdheid pas kunnen uitoefenen nadat de wetgever dat mogelijk gemaakt heeft. Het komt immers alleen de wetgever toe om de bevoegdheden van de Raad van State vast te stellen. Tijdens de afgelopen twee federale zittingsperiodes werden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers twee wetsvoorstellen ingediend met het oog op de invoering van die nieuwe adviesbevoegdheid in de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Geen van beide wetsvoorstellen werd behandeld. Op verzoek van de Conferentie van de Voorzitters van de parlementaire assemblees diende de voorzitter van de Kamer in 2016 opnieuw een dergelijk wetsvoorstel in (*Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 1921/001).

Artikel 11

Artikel 11 bepaalt dat het samenwerkingsakkoord van 29 maart 2017 het samenwerkingsakkoord van 7 juli 2008 vervangt, dat nooit in werking is getreden.

Artikel 12

Artikel 12 stelt vast dat het samenwerkingsakkoord pas in werking treedt nadat alle assemblees die partij zijn bij dit akkoord, het goedgekeurd hebben. Elke assemblee zal daartoe het samenwerkingsakkoord in zijn plenaire vergadering ter goedkeuring moeten voorleggen.

Jan PEUMANS

VOORSTEL VAN BESLUIT VAN HET VLAAMS PARLEMENT

Artikel 1. Dit besluit regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2. Het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de Franse Gemeenschapscommissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie betreffende de uitoefening van bevoegdheden die door het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie, en de daaraan gehechte protocollen, zijn toegekend aan de nationale parlementen, ondertekend op 29 maart 2017 in Brussel, zal volkomen gevolg hebben.

Jan PEUMANS

BIJLAGE:

Nederlandse tekst van het samenwerkingsakkoord

**SAMENWERKINGSAKKOORD TUSSEN DE FEDERALE STAAT,
DE GEWESTEN, DE GEMEENSCHAPPEN,
DE FRANSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE
EN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE
BETREFFENDE DE UITOEFENING VAN BEVOEGDHEDEN DIE DOOR
HET VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE,
HET VERDRAG BETREFFENDE DE WERKING VAN DE EUROPESE UNIE,
EN DE DAARAAN GEHECHTE PROTOCOLLEN,
ZIJN TOEGEKEND AAN DE NATIONALE PARLEMENTEN**

Gelet op de rol van de nationale parlementen in de goede werking van de Europese Unie, zoals vastgelegd in het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en Protocol (nr. 1) betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie en Protocol (nr. 2) betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid ;

Gelet op verklaring nr. 51 van het Koninkrijk België inzake de nationale parlementen, gehecht aan de Slotakte van de Intergouvernementele Conferentie die het Verdrag van Lissabon heeft aangenomen, ondertekend op 13 december 2007, waarin België verduidelijkt dat, overeenkomstig zijn grondwettelijk recht, zowel de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat van het federaal Parlement als de parlementaire vergaderingen van de Gemeenschappen en Gewesten, in functie van de bevoegdheden die de Unie uitoefent, optreden als componenten van het nationaal parlementaire stelsel of als kamers van het nationaal parlement ;

Gelet op de noodzaak om tot een samenwerking te komen tussen de federale Wetgevende Kamers, de parlementen van de Gemeenschappen en de Gewesten, de Franse Gemeenschapscommissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie om duidelijke regels vast te leggen over de wijze waarop zij de bevoegdheden die door het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en Protocol (nr. 1) betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie en Protocol (nr. 2) betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid, aan de nationale parlementen worden toegekend, uitoefenen ;

Gelet op het samenwerkingsakkoord van 7 juli 2008 tussen de Federale Wetgevende Kamers, de parlementen van de Gemeenschappen en de parlementen van de Gewesten betreffende de uitoefening van de bevoegdheden van de nationale parlementen, toegekend in het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend op 13 december 2007 ;

Gelet op de wens van de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees van 12 mei 2015 om het samenwerkingsakkoord van 7 juli 2008 te herzien ;

Gelet op artikel 92*bis*, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen ;

Gelet op de artikelen 42, eerste lid, en 63, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen ;

Gelet op artikel 55*bis* van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap ;

Gelet op artikel 138 van de Grondwet en de decreten die ter uitvoering daarvan bevoegdheden overdragen aan de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement ;

Partijen :

- de Federale Staat, vertegenwoordigd door de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat,
- de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, vertegenwoordigd door het Vlaams Parlement,
- de Franse Gemeenschap, vertegenwoordigd door het Parlement van de Franse Gemeenschap,
- het Waals Gewest, vertegenwoordigd door het Waals Parlement,
- het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, vertegenwoordigd door het Brussels Hoofdstedelijk Parlement,
- de Duitstalige Gemeenschap, vertegenwoordigd door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap,
- de Franse Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door de Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie, en
- de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie,

komen overeen wat volgt :

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1 – Definities

Voor de toepassing van dit samenwerkingsakkoord wordt verstaan onder :

- 1° het Subsidiariteitsprotocol : het Protocol (nr. 2) betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit ;
- 2° parlement : de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat, het Vlaams Parlement, het Parlement van de Franse Gemeenschap, het Waals Parlement, het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, de Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie of de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie ;
- 3° de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees : de voorzitters van de parlementen ;

- 4° het secretariaat van de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees : het secretariaat van de assemblee die bij het begin van elke zittingsperiode van de Kamer door de assemblees in onderling overleg wordt aangewezen ;
- 5° ontwerp van wetgevingshandeling : elk ontwerp van wetgevingshandeling zoals bedoeld in het Subsidiariteitsprotocol ;
- 6° gemotiveerd subsidiariteitsadvies : het advies bedoeld in artikel 6 van het Subsidiariteitsprotocol ;
- 7° stem : een van de twee stemmen die krachtens artikel 7 van het Subsidiariteitsprotocol worden toegewezen aan ieder nationaal parlement ;
- 8° periode van acht weken : de periode van acht weken bedoeld in artikel 6 van het Subsidiariteitsprotocol.

Artikel 2 – Erkenning van verklaring nr. 51

De parlementen erkennen verklaring nr. 51 van België zonder enig voorbehoud en leven ze na in een geest van federale loyaliteit.

Hoofdstuk 2. Informatiedoorstroming vanuit de instellingen van de Europese Unie naar de parlementen

Artikel 3 – Informatiedoorstroming

De informatiedoorstroming van de instellingen van de Europese Unie aan de parlementen verloopt via het e-mailadres (*eurodoc@belgoparl.be*) dat beheerd wordt door de Senaat. De informatie wordt onmiddellijk en gelijktijdig naar de parlementen doorgestuurd.

Hoofdstuk 3. Parlementaire subsidiariteitscontrole

Afdeling 1. Subsidiariteitscontrole *a priori*

Artikel 4. Standpuntbepaling van de parlementen en onderlinge informatieverstrekking

Het parlement dat van oordeel is dat een ontwerp van wetgevingshandeling dat tot zijn bevoegdheid behoort het subsidiariteitsbeginsel schendt, deelt uiterlijk in de loop van de zevende week van de periode van acht weken zijn gemotiveerd subsidiariteitsadvies mee aan het secretariaat van de Conferentie van voorzitters van de parlementaire assemblees en brengt hiervan de andere parlementen op de hoogte.

Artikel 5 – De stemmentoewijzing

§ 1. Wanneer over een ontwerp van wetgevingshandeling door één parlement een gemotiveerd subsidiariteitsadvies meegedeeld wordt, en het ontwerp aangelegenheden regelt die ook tot de bevoegdheid van andere parlementen behoren, wordt één stem uitgebracht.

Wanneer over een ontwerp van wetgevingshandeling door één parlement een gemotiveerd subsidiariteitsadvies meegedeeld wordt, en het ontwerp aangelegenheden regelt die alleen tot de bevoegdheid van dat parlement behoren, worden twee stemmen uitgebracht.

§ 2. Wanneer over een ontwerp van wetgevingshandeling door meer dan één parlement een gemotiveerd subsidiariteitsadvies meegedeeld wordt en het ontwerp aangelegenheden regelt die ook tot de bevoegdheid van andere parlementen behoren, wordt het aantal uitgebrachte stemmen berekend als volgt :

- 1° inzake ontwerpen van wetgevingshandeling die uitsluitend betrekking hebben op de bevoegdheden van de federale overheid, worden twee stemmen uitgebracht wanneer zowel de Kamer van volksvertegenwoordigers als de Senaat een gemotiveerd subsidiariteitsadvies meedeelt ;
- 2° inzake ontwerpen van wetgevingshandeling die betrekking hebben op de bevoegdheden van de federale overheid enerzijds, en de bevoegdheden van de Gewesten en/of de Gemeenschappen anderzijds, worden twee stemmen uitgebracht zodra ten minste één federale Kamer en één gewest- of gemeenschapsparlement een gemotiveerd advies meedelen ;
- 3° inzake ontwerpen van wetgevingshandeling die uitsluitend betrekking hebben op de bevoegdheden van de gewesten en/of de gemeenschappen, worden twee stemmen uitgebracht zodra twee parlementen die tot een verschillend taalregime behoren een gemotiveerd advies meedelen (zie bijlage). Voor de toepassing van deze regeling worden de parlementen in vier taalregimes ingedeeld, namelijk het Nederlandse taalregime (Vlaams Parlement), het Franse taalregime (Parlement van de Franse Gemeenschap, Waals Parlement, Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie), het Duitse taalregime (Parlement van de Duitstalige Gemeenschap) en het tweetalig taalregime (Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie).

Artikel 6 – Mededeling van de adviezen en de stemmen van de parlementen aan de Europese instellingen

Op de voorlaatste werkdag van de periode van acht weken deelt het secretariaat van de Conferentie van voorzitters van de parlementaire assemblees de gemotiveerde subsidiariteitsadviezen en het aantal uitgebrachte stemmen mee aan de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie van de Europese Unie. Indien er meerdere adviezen zijn, worden de verschillende gemotiveerde adviezen samengevoegd tot een stuk, met vermelding van de identiteit en het standpunt van elk parlement.

Het secretariaat van de Conferentie van voorzitters van de parlementaire assemblees bezorgt een kopie van de in het eerste lid bedoelde mededelingen aan de parlementen.

Afdeling 2. Subsidiariteitscontrole *a posteriori***Artikel 7 – Beroep bij het Hof van Justitie van de Europese Unie wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel door een Europese wetgevingshandeling**

Ieder parlement kan bij het Hof van Justitie van de Europese Unie een beroep, zoals bedoeld in artikel 8 van het Subsidiariteitsprotocol, instellen wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel, conform de door de bijzondere wetgever vastgelegde regeling.

Een parlement dat overweegt zo'n beroep in stellen brengt de andere parlementen van dit voornemen op de hoogte.

Hoofdstuk 4. De vereenvoudigde verdragsherziening**Artikel 8 – Bevoegdheidscontrole door de Raad van State**

Uiterlijk drie maanden na de ontvangst van een initiatief tot de vereenvoudigde verdragsherziening bedoeld in artikel 48, lid 7, derde alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 81, lid 3, derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van Europese Unie, kan elk parlement een gemotiveerd ontwerp van bezwaar meedelen aan de andere parlementen.

Het gemotiveerd ontwerp van bezwaar wordt overeenkomstig de nadere regels die worden bepaald bij de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, voorgelegd aan de afdeling Wetgeving van de Raad van State, die een advies uitbrengt over de bevoegdheid van het initiatiefnemende parlement.

Artikel 9 – Interparlementair overleg

Uiterlijk zeven dagen na de ontvangst van het advies van de Raad van State legt het initiatiefnemende parlement zowel zijn gemotiveerd ontwerp van bezwaar als het advies van de Raad van State voor aan de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees.

De Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees pleegt binnen dertig dagen overleg over het ontwerp van bezwaar en het advies.

Artikel 10 – Aantekenen van een bezwaar

Na het overleg en in ieder geval na afloop van de termijn van dertig dagen bedoeld in artikel 9, maar uiterlijk drie werkdagen vóór de afloop van de termijn waarbinnen het bezwaar moet worden aangetekend, kan het initiatiefnemende parlement zijn gemotiveerd ontwerp van bezwaar bevestigen. In dat geval wordt het bezwaar tegen het initiatief tot de vereenvoudigde verdragsherziening door het secretariaat van de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees meegedeeld aan, naargelang het geval, de Europese Raad of de Raad van de Europese Unie.

Hoofdstuk 5. Slotbepalingen**Artikel 11 – Opheffingsbepaling**

Het samenwerkingsakkoord van 7 juli 2008¹ gesloten tussen de Federale Wetgevende Kamers, de parlementen van de gemeenschappen en de parlementen van de gewesten betreffende de uitoefening van bevoegdheden aan de nationale parlementen toegekend in het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend te Lissabon op 13 december 2007, wordt opgeheven.

Artikel 12 – Inwerkingtreding

Dit samenwerkingsakkoord treedt in werking op de dag dat alle partijen het hebben goedgekeurd.

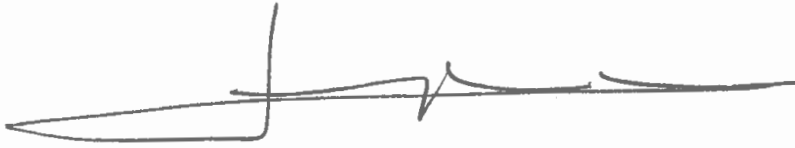
Elk parlement brengt de andere parlementen en het secretariaat van de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees onverwijld op de hoogte van zijn goedkeuring.

Het secretariaat van de Conferentie van de voorzitters van de parlementaire assemblees staat in voor de bekendmaking van dit samenwerkingsakkoord in het *Belgisch Staatsblad* nadat het door alle partijen is goedgekeurd.

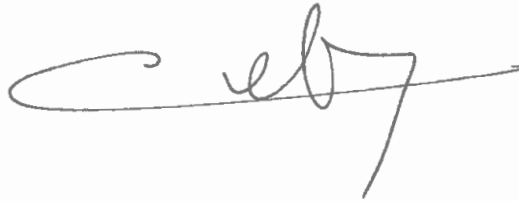
Opgesteld in negen exemplaren – Ondertekend in Brussel, op 29 maart 2017, door :

— de Federale Staat, vertegenwoordigd door :

*de Kamer van volksvertegenwoordigers,
in de persoon van haar voorzitter, de heer Siegfried Bracke,*

*en de Senaat,
in de persoon van zijn voorzitter, mevrouw Christine Defraigne,*

— de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, vertegenwoordigd door :

*het Vlaams Parlement,
in de persoon van zijn voorzitter, de heer Jan Peumans,*

— de Franse Gemeenschap, vertegenwoordigd door :

*het Parlement van de Franse Gemeenschap,
in de persoon van zijn voorzitter, de heer Philippe Courard,*

— het Waals Gewest, vertegenwoordigd door :

*het Waals Parlement,
in de persoon van zijn voorzitter, de heer André Antoine,*

— het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigd door :

*het Brussels Hoofdstedelijk Parlement,
in de persoon van zijn voorzitter, de heer Charles Picqué,*

— de Duitstalige Gemeenschap, vertegenwoordigd door :

*het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap,
in de persoon van zijn voorzitter, de heer Alexander Miesen,*

— de Franse Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door :

*de Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie,
in de persoon van haar voorzitter, mevrouw Julie de Groot,*

— de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door :

*de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie,
in de persoon van haar voorzitter, de heer Charles Picqué,*

A handwritten signature in dark ink, enclosed within an oval shape. The signature appears to be 'C. Picqué'.

Bijlage :

	Vlaams Parlement	Franstalige parlementen (PCF/PW/ACCF)	Brusselse Parlementen (BP/VEGEGECO)	Parlament der Deutschsprachige Gemeinschaft
Vlaams Parlement	1	2	2	2
Franstalige parlementen (PCF/PW/ACCF)	2	1	2	2
Brusselse Parlementen (BP/VVGGC)	2	2	1	2
Parlament der Deutschsprachige Gemeinschaft	2	2	2	1